

Bože słowo za nas

Wy znajeće hnadu našeho Knjeza Jezusa Chrystusa: hačrunjež je bohaty, bu chudy was dla, zo byšće přez jeho chudobu bohaći byli. (2. Kor. 8,9)

W našim hronje pisa japoštoł Pawoł křesćanskej wosa-dže w Korintiskej: „znajeće hnadu“. Woni potajkim Božu hnadu znaja. Ale kak je to z nami? Wězo wěmy tež wot tym, ale što to za nas a naše žiwjenje rěka, to husto nje-spóznamy.

Přez přemyslowanje nje-móžemy Božu hnadu spóznać; Bóh pak móže nam to dać. Hdyž tak Božu hnadu spóznamy, potom tež z na-

šim žiwjenjom, z našimi rěčmi a skutkami na nju wotmołwimy. Ale što to je, Boža hnada?

To rozsudźace za Božu smilnosť je so přez Jezusa Chrystusa stało. Chrystus jako Boži syn bě w krasności Božeho kralestwa a njetrjebaše ju wopuścić. A tola je do našeho swěta přišoł. Wón wopuści njebjesku krasnosť a přińdže do našeje chudoby. Tak jara nas Bóh lubuje, zo

swojeho jeničkeho narodźeneho syna do našeho hrěšneho swěta pošla. Jezusowe cyłe žiwjenje je za to dopokaz. Hižo jeho narod w hródži jako syn chudeju staršeju pokaza, kak jara je so Boži syn do našeho swěta podał. A w Jezusowym žiwjenju so to přeco zaso pokazuje. Myslu mjez druhim na to, zo swojim wučomnikam kaž wotročk noze myje a zo na wosole, na zwěrjeću chudych, do Jeruzalema začehnje. Jezus je so stał z towaršom chudych. W jednym z našich kěrlušow so to takle praji:

So swojej' mocy zdaluje a sam so poniža, za wotročka so wobleče kral wulki z wysoka. (spěwarske 25, 3)

Jezus do našeho chudeho hrěšneho swěta přińdže, dokeľž chce, zo bychmy my „bohaći byli“, kaž naše hrono praji. To móžemy jako wulki dźiw wobhladować.

Hdyž Boži syn k nam chudym hrěšnikam přińdže, zo by nas wobohačil, potom móžemy so jemu tež dowěrić. Tež nam je so Chrystusowe wusprawnjenje poskićilo a so hišće poskića. Tež za nas je wón do swěta přišoł, zo by nas přez swoju smjerc wot Božeho hněwa a chłostanja za naše hrěchi wumóžil. Tak smy wujednani z Bohom a mamy přistup k Božemu kralestwu. W tym wobsteji naše bohatstwo. Tehodla so Bohu a Chrystusej dowěrimy. **S. ALBERT**

Biskop Ochranowskeje wosady Theodor Gill 1993 při wulosowanju hesłow w Heslowej žurli w Vogtowym dworje w Ochranowje. Jemu asistujetaj direktor Ochranowskeje jednoty Klaus Biedermann a fararka Gertrud Klätte.

Foto: Schmorrd

Ochranowske hesła serbsce

W 46 rěčach so dotal knižki z Ochranowskimi hesłami wudawachu. Na lěto 2001 je so přidružiło dalše wudaće. Přeni króc w stawiznach předleža wone nětko w serbskej rěči!

Wašnje, přewodźec kóždy dzeń z bibliskim hronom, je zahajił hrabja von Zinzendorf 1728 w tehdy nowozaloženej bratrowskej wosadze w Ochranowje. Kóžde rano chodžachu w přenich lětach posoljo dom wot domu a přiwołachu wobydlerjam bibliske heslo na tutón dzeń, kotraž bě hrabja sam wupytał. 1731 so hesła přeni króc na cyłe lěto wulosowachu a w ćišću wudachu. W běhu krótkeho časa stachu so ze stajnym přewodźerjom w pobožnych domach nic jenož bratrowskeje wosady, ale tež tamnych protestantiskich cyrkwjow po wšém swěće.

Tež w mnohich serbskich swójbach služachu wone přez generacije a služu hišće džensa wšědnemu rozpominanju Božeho słowa.

Serbske wudaće je so hižo před něšto lětami na zhromadźiznje Serbskeho ewangelskeho towarstwo namjetowało. Po wospjetnym namjeće na loňšej zhromadźiznje je so wone nětko lětsa, w jubilejnym léče 300. narodnin Zinzendorfa, přihotowało. Zestajałoj staj je Hinc Šolta z Lauterbacha a Jens Buliš z Lipska.

Hesła wuńdžechu srjedź septembra w serbskim nakładnistwje. Za 5 hr su wone k dóstaću w Smolerjec kniharni a pola Serbskeho ewangelskeho towarstwa. Člonam towarstwa so wone reformaciski swjedžen na sobustawskej zhromadźiznje w Slepom přepodadža. **T. M.**

Dziwny wobraz

Džěci wobhladaja sej w nabožinje wobraz, kajkiž podobny tu widziće.

Katka měni: „Dziwny wobraz.“

Jan praji: „Ja njeńdu rady za ruku.“

„Tola, hdyž je wjele awtow na dróze“, přida Měrka.

Jurij doda: „A hdyž sym cuzy a puć njeznaju.“

Monika praji: „Abo na hermanu. Tam je přeco telko ludži.“

„Moja starša sotra ma hižo přecela. Husćišo jeju widžu

ruku w ruce“, rjeknje Franc. Knjeni Młynkowa, katecheta, rěči z džěcimi: „Derje, hdyž je něchtó tu, ke kotremuž mam dowěru a kiž mje dźerži.“

Nadobo Jan praji: „Ale Bóh nas njemóže wodźić.“

„Kak to měniš?“, praša so knjeni Młynkowa.

„Bóh tola docyła nje-dawa“, rjeknje wón. Katka woła: „Mój nan to tež praji.“ Monika měni: „My chodžimy njedzeli kemši.“ A Měrka doda: „Mój nan spēwa w cyrkwinskim chórje a ja w kuren-dže.“

„Wjele čłowjekow je w svojim žiwjenju zho-niło, zo Bóh jich wodźi. Jedna kniha wo tym piše“, praji knjeni Młynkowa.

Kotra kniha je mjenje-na? **G. GRUHLWA**

po H.G. Annies

Wuhódanje:

Štóž je w zašłym čisle křižowku prawje wupjelnił, je móhl na kóncu wučitać nazymski swjedžen: KERMUSA.

Zenđženje předsydstwa Serbskeho ewangelskeho towarstwa

Póndzeli, 28. žnjenca 2000, wuradzowaše předsydstwo Serbskeho ewangelskeho towarstwa na Michalskej farje w Budyšinje. Předsyda Měrčin Wirth informowaše wo lětušim nabožnym tydženju w Herlíkovicach, wo zetkanju ze zastupjerjemi Towarstwa Cyrila a Metoda a wo přihotach na klětuši cyrkwinski džeń. Cyrkwinski džeń bude 16. a 17. junija 2001 we Łazu. Informowaše so tež wo lětušim Swjedženju serb-

skeje poezije, kotryž organizuje Zwjazk serbskich wumělcow a kotryž je wěnowany fararjej Janej Wałtarjej. Na zahajenskeje swjatočnosći 25. oktobra w Njeswaćidskej cyrkwi so čłonojo Serbskeho ewangelskeho towarstwa z přinoškom wobdžela.

Přichodne zarjadowanje towarstwa je sobustawska zhromadźizna, kiž wotměje so na reformaciskim swjedženju w Slepom.

M. WIRTH

Ze šulstwa

Z nowym šulskim lětom su so w **Braniborskej** tři ewangelske šule založili. Dohromady je nětko w Braniborskej wosom ewangelskich šulow, šěsć zakładnych – jedna z nich w Choćebuzu – a dwaj gymnazijej w Podstupimje a Neuruppinje.

W Sakskej založichu so ze spočatkem šulskiego lěta štyri ewangelske zakładne šule. Z tym je w Sakskej nětko 17 ewangelskich šulow z dohromady 2 140 šulerjemi.

Ze swjedženskimi kemšemi w Janskej cyrkwi **we Wojerecach** bu 24. awgusta nowy direktor ewangelskeho gymnazija Johanneuma, Uwe Stockmeier, do swojeho zastojnstwa zapokazany. Přiwzało je so 75 nowačkow, cyłkownje wuknje tam tuchwilu 484 šulerjow. Wobdželnistwo na serbsčinje spada, jenož hišće 27 šulerjow wuknje serbsce. Wučerka serbsčiny je knj. Ryčerjowa. Šula je so 1992 založila. Jeje nošer je Ewangelska cyrkej šleskeje Hornjeje Łužicy. Měsačnje plaća starši 90 hr šulskich pjenjow na šulerja.

Ze swjedženskimi kemšemi 24. awgusta je Ewangelska srjedzna šula **w Husce** zahajiła nowe šulskie lěto. Přiwzało stej so dvě nowej rjadowni 5. lětnika. Z tym ma šula nětko šěsć rjadownjow wot 5. do 7. lětnika z cyłkownje 156 šulerjemi. Nošer šule je Ewangelske šulskie towarstwo wokrjesa Budyšin z. t. Serbsčina so dotal njepodawa.

Za Serbsku zakładnu a srjedznu šulu **w Budyšinje** zahaji so nowe šulskie lěto 24. awgusta z ekumeniskej serbskoněmskej nutrnosću. Zhromadnje z wučerkami wuhotowastaj ju sup. Albert a kaplan Deleńk. Za šulerjow Serbskeho gymnazija přewjedže so džeń pozdžišo dwurěčna meditacija, wuhotowana wot gymnaziastow samych. Wobě zarjadowni wotměštej so w cyrkwi Našeje lubeje knjenje.

Na Serbskej zakładnej šuli **w Budyšinje** wobdželi so lětsa z cyłkownje 140 šulerjow 29 na katolskej a 21 na ewangelskej nabožinje. Na Serbskej srjedznej chodži na ewangelsku nabožinu 33 wot 230 a na Serbskim gymnaziju 44 wot 517 šulerjow. Wučbu podawa na gymnaziju knj. Kawkalowa, na tamnymaj šulomaj sup. Albert. Hodžiny wotměwaja so w němskej rěči.

Na Delnjoserbskim gymnaziju **w Choćebuzu** wobdželi so něhdže třecina šulerjow 5. do 7. lětnika na ewangelskej nabožinje. Wučbu podawa farar Iskraut z Choćebuzy. Katolska nabožina so tu njewuwučuje. Gymnazij ma cyłkownje 513 šulerjow.

Přeni króć w stawiznach je so poradziło w ewangelskich kónčinach založić skupinje šulerjow, kotrymž podawa so wulki džěl wučby w serbskej rěči. **W Slepom** wuwučuje so 8 džěci 1. lětnika wot tydžeń 14 hodžin serbsce, **w Żyłowje** 6 džěci tydžensce 7 hodžin.

K 1. oktobrej přewza Serbske šulskie towarstwo pěstowarnju **w Malešecach** do swojeho nošerstwa. W njej wutwori so WITAJ-skupina, w kotrejž so z džěcimi jenož serbsce rěči. Podobne serbske pěstowarske skupiny su w ewangelskich kónčinach Budyskeho kraja hižo w Rakecach, Njeswaćidle a Myšecach.

Služba dolnoserbskego prjatkarja se skończyła ku 30. septemberowju 2000

Wot 1.9.1964 do 15.8.1991 som služyl ako nimski prjatkar we tych tsích městach: Drjowku, Zlem Komorowje a Wittenbergu-Prignitz.

Dla mojeje serbskeje rěcy, kotaruž som ako rožony Drjenowaf wot małego powědał, som był wot cerkwje pšepšosony do Picnja šěgnuš, aby pomogał pši žaržanju dolnoserbskich namšow. We Wittenbergu njejsom razka hyšcer žedne 5 lět byl, ako jo se mě ta Chošebuska powěsć z tym serbskim dostala. A ronške som tam rědnu wosadu měł, kotaraž by mě hyšcer rada wobchowała, a tam rědnje bydlil som, ga jo mě na drugi part teje lubeje serbskeje rěcy dla wjelgin domoj šěgnuło, což pon som na 16.8.1991 cynil. Młodša žowka, kotaraž jo ta slědna doma hyšcer byla, jo wostala tam. Tak sme ze žeńskeju samej pšesěgnulej. Prjodkwizone jo bylo, až dejal ku 50 % ako nimski prjatkar we Picańskej wokolinje želaš a ku 50 % za serbske namše w dolnoserbskej Łužycy. Jadno rědně, ale teke wjelgin šěžke želo jo na mnjo pšišlo. Som se musal pjerwej hyšcer raz z mojimi 54 lětami do šulskeje ławki sednuš a serbske pisanje a lazowanje nawuknuš, dokulaž som był, tak ako ten wětšy žel našogo luda, serbski analfabet. Wobejo jo mě až do žinsajšnego hyšcer žurna wěc. Ale chtož na serbskem polu mě znajo, znajo teke moje zmolki we pšawopisu a lazowanju. How kšěl wšykny pši Casniku a serbskem rozgłosu se žekowaš za tu wjeliku scerpnošć, kotaruž ze mnu doněnta maju.

Z tym pšisajženim do žela jo bylo teke šěžko a njejo se tak pšewjasć dało, ako jo prjodkwizone bylo. Až do końca lěta 1992 som był poľno w nimskej wosaže we

Prjatkar Juro Frahnów z Picnja

Foto: J. Maćij

žele a wot 1.1.1993 wušej połtera lěta až do 31.7.1994 mimo wšogo žela. Z wjelikim luštom som zachopił a zrazom som był 10 lět jěsnjej (55 lět stary) ako planowane na wuměńku. To jo mě wjeliku tužnošć a krizu do žywjěnja pšijnjasło. We takem ale som mogał ako dušepastyř teke drugih rozměš a troštowaš, kotarymž jo se hejgen tak zejšlo ako mě.

Gaž cerkwja njejo mogała mě do žela pšewzeš, ga pon smy stworili towaristwo z mjenim Spěchowanske towaristwo za serbsku rěc w cerkwi z. t. Pšez njo som ku 1. awgustoju 1994 poľno do serbskego cerkwinskego žela zasajžony wordował. Prjatkar som był juž pšecej rad. Ale we tom žele na tych lubych serbskich lužach som tu wětšu wjasoľošć wšykných službow zgonił. Až jo se tomu maľemu towaristwoju glycyło mě wušej 6 lět poľno w serbskej službje zežaržaš, jo wjelgin žiwno. To mamy wosebnje kněžozjo Richteroju, wusokemu promštoju n. w., k žekowanju. Won jo ponižny a scerpny wot młogich bokow te pjenjeze gromadu sporał. Teke kněz dr.

Spieß ma wjeliku zaslužbu, až som mogał dwojcz raz někotare mjasece ku 50 % pola Serbskego instituta želaš, ako som serbske luže a fararje we tych serbskich jsach za serbskim cerkwinskim žywjěnim we zachadnošći wupšašował. Wobzamknuš budu mojo rědně serbske cerkwinske želo z tym nastajanim nowych namšarskich spiwarskich knigłow.

K tomu želoju a tomu juž spomnjetemu pola instituta jo našo towaristwo teke we

poľoźnym želu podpěru wot Založby za serbski lud dostalo. Za te projekty jo se teke pšed wšyknymi kněz Suchy za nas zasajžil.

Jomu a wjelim njespomnjetym, kotarež su nam tam a how dary dali, gro-nimy wot wutšoby žek.

Dwojake mě na końcu mojeje rědněje serbskeje služby we cerkwi wobšěžkujō. To jo 1., až njejo se nam glycyło te nowe bibliske knigly nastajiš, což cesto spomnjeli smy. Woni su dejali byš wuběrk bibliskich lekci-jow (perikopy) a prjatkarskich kapitelow. A 2., až su łoni cłonki z našogo towaristwa wustupili – mě stej dwa znatej – dla stworje-

nja towaristwa PONASCHEMU z. t. To wjelgin woblutujom, až take jo se stało. Nikogo njejsmy kšeli rozgoriš, ako smy PONASCHEMU stworili. Gaž ale jo se něnto tak stało, ga cujom se ja na kuždy part winowaty pšesiwow našomu něnt wosłabjōnemu cerkwinskemu towaristwu a pšesiwow tyma, kotarež stej nas spuščilej. A chto wě, wec njejsom teke na młogich drugih hyšcer winowaty wordował mimo cuša. Gab mě mogałi wodaš, by był jim žekowny a by se wjelgin wjaselił. To by mě slyńcowne dny na tom wjacoru mojogo žywjěnja wobrazowało. Njebudu-li mě wodaš, ga budu musaš tu šěžu teje winy do końca mojogo žywjěńka njasć.

JURO FRAHNÓW

Serbskemu duchownemu

My džens k tebi přichadžamy,
naš serbski dušow pastyrje,
a z hnutym džakom postrowjamy
za wšitku twoju swěrnosć će.

Lět wjele sy ty dželał
we Božej swjatej winicy,
sy předował a spěwał;
z tym wokřewjał nam wutroby.

Sy wučbu čistu připowědał,
sy symjo dobre do nas sył,
sy k dobremu nas nawjedował
a naše zbože twarič chcył.

Ty bě swědk Chrystusowy swěrný
a Boži předar wěrjacy,
bě přecel tež nam stajnje wěrný
a k dobrej radže hotowy.

Měj džak, mēj džak, ty mužo Boži,
za twoje swěrne swědčjenje;
přez tebje so nam wočko zložil
na kubla wěčne, njebjeske.

Njeznaty awtor 1893

Akty Serbskeho předarkeho towarstwa so přepodali

Z dosć wulkej swjatočnosću, na kotrejž so samo wysocy zastupjerjo Ewangelsko-lutherskeje krajneje cyrkwyje Sakskeje, mj. dr. wyši krajnocyrkwinski rada dr. Christoph Münchow, a Sakskeho ministerstwa nutřkowneho, referat archiwnistwo, wobdźělichu, přepodachu so 11. septembra štyri akty z wobsydstwa Sakskeho statneho archiwa w Lipsku Krajnocyrkwinskemu archiwje Ewangelsko-lutherskeje krajneje cyrkwyje Sakskeje w Drježdžanach. Lipsčanski archiw bě po próstwje z Drježdžan a po dlěšim přeprowowanju k wuslědkowej dósce, zo měli so tele akty k sydrom běžnych metrow ličacemu wobstatkej „Serbske předarke towarstwo“ w Drježdžanach přirjadować.

Do Sakskeho statneho archiwa dóstachu so akty w léce 1968. Tehdy sćazachu cłowniske instancy NDR posylku do Zapadneje Němskeje. Dr. Frido Mětsk pisaše wo tym w Rozhledze 1968,

Wopon Sorabije

č. 12, str. 477: „Serbske archiwaliije suwarjam zebrahe“. Bě to přerjona powěsć wo tutym archiwje z časa, zo bě jón Ota Wićaz w 30tych lětach hišće wužiwał. Po druhej swětowej wójnje plačeše wón najprjedy jako zhubjeny. We woprawdžitosći su po sćazanju domu „Sorabije“ 1948 akty a inwentar we wěži Wujednanskeje cyrkwyje w Lipsku deponowali. W decembrje 1960 přepoda farar prof. dr. Johannes Herz archiw Starosorabičanej dr. Friedricheje Ihle, kiž so pisomnje zawjaza, wobstatk wobchowac njerozdžěleny a

jón njeprēměsćić do Zapadneje Němskeje, a kiž jón schowa w Lipsku-Mockauje. Dr. Ihle sćeše pak najstarše akty (do 1763) Starosorabičanej Schultze we Frankfurce nad Mohanom; dalšu posylku, wobsahowacu štyri akty z lět 1778–82 a 1814–30, wotpopadny w aprylu 1968 NDRske cło. (W lětach 1958–61 wšak tež rozpředa druhi Starosorabičan antikwarisce Ponichowu knihownju.) Sćazane akty přepodachu so w awgusće 1968 Statnemu archiwje w Lipsku a jeho nawoda so prócowaše dóstać nětko tež zbytnje archiwaliije. Dr. Ihle wobchowa sej je z tym, zo twjerdžeše, zo su so jenož tute přez wupožčenje zachowali.

Wlěće 1971 přepoda wón skónčnje drohotny material Krajnocyrkwinskemu archiwje Ewangelsko-lutherskeje krajneje cyrkwyje Sakskeje w Drježdžanach, hdžež jón 1976 knjeni Ingeborg Baldauf z Ochranowa swědomiče za zjawne wužiwanje zjadowa a zregistrowa. Slubjenje knjeza dr. Ihle, spytać akty z Frankfurta wróćo zdobyć, njeje hižo k jich wróćenju

dowjedło a dyrbimy je džensa měć za zhubjene.

Na swjatočnosći so ze serbskeje strony wobdźělichu sup. S. Albert, předsyda Serbskeho ewangelskeho towarstwa M. Wirth, direktor Serbskeho instituta prof. dr. D. Šofta a zastupjerjej Serbskeho kulturneho archiwa. Za naše stawizny wažnej běštaj při tym přednoškaj. Nawodnica Drježdžanskeho archiwa knjeni dr. Carlies Maria Raddatz rěčeše „K stawiznam Serbskeho předarkeho towarstwa a jeho archiwa“ a Lipsčanska archiwarka knjeni Birgit Richter předstaji „Stawizny wobstatka Serbskeho předarkeho towarstwa w Sakskim statnym archiwje w Lipsku“. Akty běchu najpozdišo z 80tych lět sem zjawnje přistupne, korespondencu z lět 1778–82 namakamy wozjewjenu w Lětopisu B 36 (1989) w přinošku G. Heyderec. Jako Serbja witamy tute hromadžezwjedženje aktow Serbskeho předarkeho towarstwa, kotrejž su w Krajnocyrkwinskim archiwje w Drježdžanach w dobrych rukach.

FRANC ŠÉN

Wobrazy „molerja serbskeho luda“

K česći 100. narodnin Měrčina Nowaka-Njehorňskeho je so 14. meje w Serbskim muzeju wotewriła wustajeńca jeho wumělskich twórbow. Samsny dzeń so zjawnosći přepoda katalog „Měrčin Nowak-Njehorňski – grafiske tworjenje“. Na nimale dwěsć stronach předstaji so jeho nimoměry bohate wumělske džěło z džěćacych lět hač do wysokeje staroby.

Přeni džěl knihy je spisala dr. M. Měrčinowa. Jako wumělstwowu wědomostnica w Serbskim instituće je so wona hižo dlěje z Njehorňskim zaběrała a móže tuž čerpac z wobšěrnych znajomoscow. Wona rozrjaduje jeho žiwjenje do třoch wotrězkow: džěćacy a młodostny čas, lěta do 1945 a po

1945. Kóždemu žiwjenske mu wotrězkej přirjaduje wosebity kapitl, kiž předstaji Njehorňskeho wumělske wuwice a tworjenje we wonym času. Tekst – serbsce a němsce porno sebi wozjewjeny – je we woběmaj rěčomaj pregnantny we wuprajenju. Naposledk je čitar wobohačeny w swojej wědže wo M. Nowaku, wo jeho zaměrach, zamóžnosćach a mjezach.

Dalši džěl knihy, kotryž je zestajala za wumělstwo w Serbskim muzeju zamołwita Ch. Boguszowa, podawa zapis wšěch dotal znatych wumělskich twórbow Njehorňskeho. Zapisanych je 1 296 wobrazow wot 1914 hač do 1989! K tomu ma so přiličić naložowane wumělstwo, wo kotrymž podawa

Měrčin Nowak-Njehorňski

prehlad W. Cwarowa. Sprócnije džěło zestajerkow, jeju pytanje za twórbami w tuc wukraju, je so wudaniło. Zapis swědči wo hoberskim žiwjenskim džěle wumělca.

Derje wupytane su – wot J. Maćija zhotowjene – re-produkcije wobrazoweho džěla. Wone posrědkuja začisć wo wuwicu wumělca z

lět młodosće hač do staroby a wo wšelakich polach a technikach jeho tworjenja. Mjenje radženy zda so titulny wobraz. Njeby wumělca, kotryž chcyše być „moler serbskeho luda“, lěpje charakterizował wobraz ze serbskim motiwom?

Knihka předstaji Njehorňskeho jako wumělca. Hladajo na to, zo bě wón nimo toho publicist, kulturnik a narodny prócowar, zwostanje přeće, zo by zaběra z nim da le trała a naposledk raz předležał spis, kiž předstaji jeho cyłkowne žiwjenske džěło.

T. M.

Bohata wustajeńca Njehorňskeho wobrazow je w Serbskim muzeju hišće hač do 29. oktobra wotewrjena. Njeskomdžće sej ju wobhladać!

Lětaj, mój spěwo ...

„Lećeć kaž lastojčka / na ranje chcył, / bjez měra, doniž ja / bych w Serbach był“ (7) žedži so Jan Wałtar za swojej drugej domizny w basniskim cyklusy „Serbske idyle“. Rozbrojene bě wosom dželow tuteho cyklusy hač dotal w časopisu „Łužica“ mjez 1884 a 1891. Nětko namakamy je w cyłku w najnowšim čisle „Serbskeje poezije“. Za mnje su zešiwki „Serbskeje poezije“ wosebje powabliwe, přetož namakam w nich mjenje abo njeznate teksty, dokładny přehlad wo žiwjenju a tworjenju awtora a zajimawe dodnice wudawačela Kita Lorenca a jeho dalších zestajerjow. Wonkownje maliki a ceňki zešiwki lubi stajnje znova nutřkownu wulkosć a duchownu bohatosć.

Lyriske wupłody Jana Wałtarja přeslědźić a zestaji je wudawačel sam přewzał. Poskičuje nam basnikowe zynki, kiž zaklinčuja kaž „ptački ffolochu cunje hłosy“ (5) a spěwaja, „štož zwjeseluje nas a štož nas tyši“ (29). Wobraz ptačka jewi so wospjet, hač jako lečaca lastojčka, domny bačon, škowrončk, pocpula abo sołobik.

„Samotny sołobiko w serbskim haju“ (39) – tak pomjenjuje Jan Wałtar Jakuba Barta-Čišinskeho. W tutej zběrce namakamy dohromady tři jemu wěnowane basnje, štož dopokazuje jeho česćownosć Čišinskemu napřečo: „... a džaknje twuju harfu džensa pyšu / a z wjeselom přez moju harfčku / lubozny wothłós twojich trunow słyšu.“ (39) Hra harfy zwuraznja w Starym testamencie radosć, chwalbu a džak. Jan Wałtar jako dušepastyr chcyše skutkować, pohonjować a budzić, wosebje tež w swoich třoch wosadach: „Mój Łazo, luby Wóslinko, / mój Njeswaćidło ty, / Bóh požohnuj najšcedriwšo / was w serbskej Łužicy!“ (44) Tola tež w jeho wosadach bě serbska duša hižo počerpila a bolostnje začuwa: „Ty same sebi swoje kubla kradnješ, / ty same zaslepjene moriš so“ (34). Wospjetowanje samsneho słowa na sledowacej lince, w tym padže słowčko „ty“, so we Wałtarjowych basnjach husćišo jewi. Basnik chce myslički, kiž su jemu wažne, z retoriskim srědkom, tak mjenowanej anafory, po-

twjerdzić. Jasne namołwy wučitamy z jeho pjera w formje imperatiwa a wokatiwa: „Wróc so, wróc so, rjeńši časo“ (15) abo „Čehń, putniko, dom“ (20).

Na poslednich stronach přidružaja so třiceći serbskim sydom němskich basnjow, kotrež njesměli přewidzeć, přetož swědča zdobom wo němskorěčnym wumělstwje Jana Wałtarja. Po wonkownym natwarje podobne serbskorěčnym liča štučki hustodosć wosom wjeršow. Hačrunjež so konkretne přeložki njejewja, je w jednym padže přirunanje serbskeje z němskej basnju zajimawe, dokelž počahujetej so na samsne dožiwjenje. Serbska baseń „Capri“ z lěta 1896 a němska „Auf Capri war's“ dopomi-

natej na italske pućowanje a słušatej drje k najrjeńšim tuteho wudača. Wobsahowje podobnej, začuwam jej rěčnje wšelako, stej mi pak tohodla jenak lubej. W serbskej basni zalubi so mi hrónčko „hdyž slónčko dom dže, rosa kapota“ (20) a w němskej „tiefblau die Flut und tief und blau der Himmel“ (48).

Ze wšěch Jana Wałtarjowych basnjow sapa wutrobity počah k serbskej rěči, krajnje a duši. Serbskeho ducha nasrěbał bě so rodzeny Němc w hospodliwym domje Imišec mandželskeju a čas žiwjenja bě jimaj za to džakowny. „Při rowje Mile Imišoweje“ (30) Jan Wałtar spominajo zaspěwa: „A hdy bych sto lět z Boha dokonjał, / da njemohł dnja a městna zabyc ženje, / hdžež přeni raz myj tebej wohlad / a ty mje powita we božim mjenje.“

MĚRANA CUŠCYNÁ

Fararjej Janej Wałtarjej wěnowany Swjedžeń serbskeje poezije wotměje so srjedu, 25. oktobra, w Njeswaćidle. Zahaji so we 18.00 hodž. na pohrjebnišću ze spominanjom při jeho rowje, w 19.00 hodž. přizamknje so swjedženske zarjadowanje w cyrkwi.

Wo cyrkwjach w Čěskej

Srjedź junija tuteho lěta je čěske knježerstwo rozsudziło wo nowym prawniskim statusu cyrkwy a nabožinskich zjednoćenstwow w kraju. Tutón budže wotnětka dwustopnjowy, bohužel nic ze samsnymi prawami. Mnoho postajenjow dyrbi so hišće dokładnišo wudželać, a budže hišće lěto abo dvě lěće trać, doniž njenabudže zakon płaćiwosće.

1) K docpěću statusa prawniskeho subjekta a z tym dowoleneho skutkowanja budže wotnětka dosahać jenož 300 člonow, bydlych

w Čěskej republice, kotřiž statne zakonje respektuja. Do toho dyrbješe k registraciji być dopokazane, zo změje přichodne cyrkwinske zjednoćenstwo znajmjeńša 10 000 člonow, a přidaty je dyrbjał być zapis mjenow z adresami a wosobinskimi podpismami. Nětko postajeny minimum 300 člonow, kotryž sej ministerstwo kultury w Praze žada, njeby směl za žanu nabožnu skupinu być z problemom.

2) Wjetše cyrkwy, kotrež maja znajmjeńša dvě tysačinyje cyłkowneho wobydler-

stwa kraja jako sobustawow – to je znajmjeńša 20 000 člonow –, změja wěste privilegije. Smědža wudžeržować swoje šule, wuwučować nabožinu na statnych šulach, skutkować we wójsku a w jastwach, w cyrkwi wěrować swoich sobustawow atd.

Nowe předpisy maja zadžewać njedobremu skutkowanju fanatiskich wukrajnych sektow, pola kotrychž dórdže ke kaženju wěry a k wobmjezowanju zakładnych čłowjeskich prawow, k wšelakim manipulacijam z wosobinu čłowjeka abo k njeluboznemu psychologiskemu skutkowanju, kotrež dyrbi so ze svojimi scěwkami wot lě-

karjow-psychiaterow hojić. Tam, hdžež so zakonje stata njewobkedžbujaja, móže so registracija cyrkwy abo nabožinskeho zjednoćenstwa zaso zběhnyć. Nawopak, hdyž nabožinske zjednoćenstwo rozrosće a hdyž je jeho skutkowanje statej spomóžne, móže so wone po 10 lětach do kruha wjetšich cyrkwjow přiwzać, hdžež skica so džělawasći lěpše móžnosće. Powšitkownje ma płaćić, zo so swoboda nabožneho wuznaća wšěm, małym kaž tež wulkim cyrkwjam, we wobłuku zakonjow Čěskej republiky zaruči. Stat chce cyrkwy dale financielnje podpěrować. **MIROSLAV HLOUŠEK**

Wozrodźenje serbskeho statoka z 18. lětstotka

W Delanach ponowja so dom z najstaršej kładźitej stwu Hornjeje Łužicy

37lětny Arnd Matthes z Mješic je entuziast. Hižo jako dźěćo w Dažinku pola Lubija zajimowaše so za starožitnosće. Z toho je nastala lubosć wosebje k starym domam. Jim wěnuje wulki dźěl swóhogo swobodneho časa, a to nic jenož jako čestnohamtski wokrjesny pomnikoškitar, ale tež na jara praktiske wašnje. W Mješicach pod Čornobohom je wobnowił tykowaný dom z 19. lětstotka. W nim džensa z mandźelskej a džěsćomaj bydli. Njebě hišće dotwarił, hdyž so hižo za dalšim rozhladowaše. Wosebje jemu do wočow kałaše njewobydleny spadany domček na južnej kromje Delan. Wšědný čłowjek njeby fenka na njón zwažił, chiba rjaneho položjenja dla ležownosć kupił a jako přenje dom spotorhać dał. Nic tak Arnd Matthes. Hižo přjedy hač móžeše 1994 dom swój mjenować, pokryjón ze škitnej třechu, zo by dalšemu rozpadej zadžěwał.

Arnd Matthes ze synom Tobiasom před domom w Delanach

Fóce: T. Malinkowa

Sydme lěto Arnd Matthes mjeztym na nim twari. Wulki dźěl dźěłow wukonja sam. Jenož wosebite nadawki přepoda twarskej firmje, a to jenož tajkej, wo kotrejež wěcywustojnosć je přeswědčeny. Druhdy pomhaja jemu wjesne dźěći, kotrež ze zahoritostu hlinu za wobnowjenje tykowanja měšaja abo na zastarskim nastroju drjewjane hozdže z wjele stow lět stareho drjewja rězbarja. Wo železne hozdže Arnd Matthes njerodži. Dom ma naposledk być w dalokej měrje zaso tajki, kak kiž je był před wjac hač dwěsć lětami – we 18. lětstotku.

Zo by so to docpěto, za to je so kóždy rózka a kamuška domu wot fachowcow přepytował. Rozsudziło je so wotstronić wulki dźěl modernizacijow, kiž su so w zaštymaj lětstotkomaj stali. Wottorhała je so wonkowna scěna w přnim poschodže, zo by nastala zaso originalna wonkowna chódba. Wokna

w přnim poschodže su so pomjeńšili na nic wjac hač 33 cenimetrow w kwadraće, tak zo móže čłowjek lědma hłowu přetyknýć. Spundowanje stwy je zwutorhane. Tam je na hlinjanym dnje zaso widjeć ryna, do kotrejež je něhdy hospoza přetrjebanu wodu wukidnyła, kiž je potom do dwora běžała. Třecha dóstanje kryw z drjewjanych šindzelow. A zo njeby jenož dom, ale cyła le-

Ze spadaneho doma nastawa twarska drohoćinka.

žownosć swědčila wo něhdyšim žiwjenskim wašnju, wobhrodži so zahroda ze staroserbskim płotom, kiž wobsteji z kónčkowanych deskow ze skoru, přiklepanych z drjewjanymi hozdžemi na ryhelej.

Dom njewutwari Arnd Matthes za sebje. Dowolnikarjam a hosćom z Ameriki chce w nim bydlić dać, snadž tež šulskim rjadownjam dožiwjenje zašłosće zmóžnić, wšako móhlo na matracach na njewutwarjenej łubi tójšto ludźi přenocować. Za nich woprjuje so něhdyša hródz z lěta 1855, do kotrejež zatwarja so moderne sanitarne připrawy. A w zahrodže móhli so koncerty wotměć, přednoški a swjedženje z kulturnym programom.

Domček njeje wulki. Při wšěm je wěste, zo wostanje jedna stwa njewobydlena. Tam nastanje muzej wo stawiznach domu, jeho wobydlerjach a wo Janu Kilianu, fararju, kiž je 1854 z Wukrančic do Texasa wupućował. Kilian je so 1811 w Delanach narodził, nic pak w tymle domje, ale na susodnym statoku. Při wšěm je zwisk daty, přetož Kilianec swójba je dom ze 16. do 18. lětstotka

wobydliła. To je zwěsćil Arnd Matthes, kotryž je we wutrajnym dźěle w archiwach wuslědžił wobsedźerjow domu wróćo hač do lěta 1590.

Za muzej je Arnd Matthes hižo tójšto starožitnosćow nazběrał: płuh z 18. lětstotka z Chójnicy, plećene kołce z Mješic, dźěl poslednjeje słomjaneje třechi Hornjeje Łužicy z Dažinka ... Wosebje hordy je na žadny worćik ze 17. lětstotka, kotryž je hakle wóndano w Rakojdach na dešoł. Rady chcył hišće wjace znosyć, wosebje wěcy, kiž swědča wo žiwjenskich wašnjach Serbow do lěta 1800. Snadž móže jemu něchtó z čitarjow pomocny być?

Hdyž budže dom hotowy, změja Delany twarsku drohoćinku: tykowaný dom z najstaršej originalnje zděržanej kładźitej stwu cyteje Hornjeje Łužicy. Lěto dotwarjenja je hižo wěste. Ma to być 2004 – 150 lět po tym, zo je farar Jan Kilian z nimale 600 Serbami wupućował do Texasa. Kilianec swójba je hižo připrajila, zo na wotewrjenje přijědže z Ameriki. Mjeztym pak hlada Arndej Matthesej hišće wjele dźěła do rukow ...

T. M.

Wopyt w Taizé

Lětsa běchmy ze sup. Pap-paiom w Francoskej po pu-ću. Wosebity wjeršk našeje jězby bě wopyt kemšow w Taizé.

Taizé bě založil 1940 farar reformowaneje cyrkwe Roger Schutz. Džensa je wón 85 lět stary a po cyłym swěće česćeny za swoje nadkonfesionelne skutkowanje. Ze 7 bratrami bě we wotležanym Taizé započal žiwjenje mnicha. We wójnje je chował přesčěhowanych, po wójnje škitał němskich wójnskich jatych. Džensa je zhroma-dženstwo w Taizé zapřijeće za praktikowanu ekumenu. Něhdže 100 bratrow je tu žiwych. Młodzinje Europy su z příkladom za žiwjenje bjez wobsydstwa.

Wjeska Taizé leži w skerje chudušej pahórkatej krajinje. Je prastara a ma snadź 150 wobydlerjow. Starodawna cyrkwička je hišće z kamjentnymi platami kryta. Nabožny centrum leži na kromje wsy. Na něhdže 10 hektarach wuprestrěwaja so parko-

wanišća a stanowanišća. 200 000 wopytowarjow wob lěto chce zaměstnjenych być. Cyrkej a wšě dalše domy su z drjewa twarjene a jara jednore. Wotpowěduje to ideji Rogera Schutza wo prostym žiwjenju pod Božim słowom.

Kemše běchu za nas nje-zwučene. Cyrkwinska rum-nosć ma lědma wokna. Jasne wobswětłene je jenož woł-tarniščo, kiž je wupyšene z čerwjenyimi płachtami. Wone zbudži začisć sapaceho wohenja. Ławki steja jenož po bokach. Wosada sedži na schodach abo na špundo-wanju. Bratřa, wšitcy běli zdrasćeni, sedža naprawo a nalěwo srjedźneje chůdby na hečkach. Na kemšach zanje-se chór zhromadnje z wosa-du liturgiske spěwy. Wjace-króć so samsne liturgije wo-spjetowachu. Bibliske čitanja w francoskej, jendźelskej, němskej a pólskej rěči wob-mjezowachu so na jadriwe wurězki. Mjeztym so stajnje zaso zanjesechu chwalbne spěwy, kiž wotměnjachu so

Na kromje wjeski Taizé leži nabožny centrum.

Foto: priwatne

z chwilemi čišiny za modle-nje. Bože wotkazanje swjeće-še so ekumenisce. Za tych, kiž je we woběmaj podobomaj přijimuju, bu chlěb do wina tunknjeny. Prior sam žohnuje na kóždych kemšach džěci. Jako wuklinčenje so po kemšach hišće dale

spěwaše. Mnozy wostachu hišće w čichim rozpomina-nju w cyrkwi sedžo. Běchmy něhdže tysac kemšerjow, drje rozdžělni, ale – a to bě mi wosebje wažne – bjez konfe-sionelnych hranicow zjedno-ćeni w chwalenju Boha.

KURT LATKA

Próstwa na čitarjow

Serbska centralna biblioteka chce wšitke dotal wušle Pomhaj Bóh sfilnować dać. Za to je kompletny eksemplar časopisa trěbny. Dokelž pak w bibliotece jednotliwe čísla pobrachuja, wobročimy so na čitarjow Pomhaj Bóh. Štó ma deleka naspomnjene wudaća a móže je nam za sfil-mowanje resp. kopěrowanje wupožičić? Dóstanjeće Waše eksemplary hnydom zaso wróćo.

Trjebamy slědowace čísla:

- 1896 čo. 6–17, 20, 22, 23, 25–43
- 1897 čo. 7, 21, 30
- 1901 čo. 27, 28
- 1903 čo. 52
- 1904 čo. 43
- 1910 čo. 43
- 1911 čo. 1
- 1917 čo. 18, 33, 42, 47–52
- 1918 čo. 1
- 1929 čo. 27, 28
- 1931 čo. 24, 28
- 1935 čo. 48
- 1936 čo. 40

Wobroće so prošu na:

Serbsku centralnu biblioteku, Hanaróžu Šafratowu, Dwórnišćowa 6, 02625 Budyšin, tel. 03591/49 72 32

Přeprašenje

Lětuša sobustawska zhromadźizna Serbskeho ewangel-skeho towarstwa budže **31. oktobra** w Serbskim kul-turnym centrumje w Slepom.

Započatk je w 14.00 hodź.

Dnjowy porjad:

1. powitanje
2. přepodaće 1. wudaća Ochranowskich hesłow
3. rozprawa předsydstwa
4. rozprawa rewizorow
5. diskusija a schwalenje rozprawow
6. wólby noweho předsydstwa
7. wuwjazanje stareho předsydstwa
8. namjety za dalšu džěławosć towarstwa
9. přednošk knjeza Pětsa Jahna z Dešna:
Reformacija a regionalne stawizny

Kónc budže někak w 17.00 hodź.

Wutrobnje přeprašuje wšitkich člonow a zajimcow předsydstwo Serbskeho ewangel-skeho towarstwa

Powěsće

Liptovský Mikuláš. W tutym měsće wuchadźacy tydźenik ewangelskich křesćanow w Słowakskej „Evanjeličny Posol spod Tatier“ (Ewangelski Posol pod Tatrami) rozprawješe w lětušim přenim julijskim čisle wo ewangelskich Serbach a wo Měrćinje Nowaku-Njehorńskim, kiž bě – kaž so pisa – wěriwy ewangelski Serb. Spisał je nastawk Dušan Roll. Přidata je Njehorńskeho ilustracija, z kotrejž Pomhaj Bóh kóždy lěto na Serbski cyrkwinski dzeń přeprošuje.

Rogow. Wot srjedź awgusta protestuje wosada w delnjolužiskim Rogowje z nutroscemi přećiwo tomu, zo ma so wjes wuhla dla wotbagrować. Nutroscje wotměwaja so kóždy druhu a štwórtu njedźelu měsaca. Přizamknu so přednoški, rozmołwy a wšelake akcije. Wokolne wosady a braniborska krajna cyrkej podpěruja tutu iniciatiwu Rogowčanow.

Drježdźany. W septembru je w Sakskej 24 młodych teologow, mjez nimi 9 žonow, započalo swoje wikarske wukubłanje. Přizjewiło bě so 42 zajimcow. Wotpoka-

zani wosomnaćo maja mało wuhladow so hdy stać z fararjom.

Budyšin. Na serbskej paćerskej wučbje pola sup. Alberta wobdźělitaž so lětsa dwaj hólcaj 8. lětnika. Dwěmaj holcomaj, kiž chcetej so tohorunja serbsce konfirměrować, podawa wón separatnje dwurěčnu paćersku wučbu.

Wulke Ždźary. Z wustajeńcu w něhdyšej cyrkwinskej šuli, ze spěwohru wo dušnym kuzlarju Krabaće, předstajenej w cyrkwi, a ze swjēdzenskej Božej službu woswjećichu Wulkoždarowscy druhi kónc tydźenja w septembru 625. jubilej přenjeho naspomnjenja swojeje wsy.

Wětošow. 10. septembra swjēćeše 60 kemšerjow w tudyšej Serbsko-němskej cyrkwi dwurěčnu Božu službu. Běchu to poslednje kemše, kiž wotmě předar Juro Frahnow w swoim zastojnstwje jako serbski dušepastyr. Samsny dzeń popołdnu wustupi w cyrkwi žónski chór z Lubina a zahaji z tym rjad lětušich serbskich nazymskich koncertow.

Budyšin. Z ekumeniskej Božej službu poswjećitaj sup. Pappai a farar dr. Kilank 13.9. na Nuklacej horje kapačku za wopomnjeće wopowow stalinizma w Budyskim jastwje. Kapačka je so twariła po načisku serbskeho architekta Huberta Žura.

Cerkwica. Ze svojim fararjom M. Oelmannom wulečachu sej wosadni z Cerkwicy pola Lubnjowa 17. septembra do Budyšina a wokoliny, zo bychu so zeznali z ewangelskimi Serbami Hornjeje Łužicy. Wopytachu tež Michałsku cyrkej a Kocorowy pomnik w Zahorju.

Frankfurt n. M. Za „Chlěb za swět“ je so lětsa w Němskej darilo nimale 129 mio. hr. To je 6,2 % wjac hač 1999. Z toho bě so w Sakskej nazběrało 4,25 mio. hr, 10% wjac hač loni.

Přeprošujemy

01.10. – 15. njedźela po swjatej Trojicy

10.00 hodž. kemše w Budyšinje w Michałskej (sup. Albert)
13.30 hodž. kemše z Božim wotkazanjom w Budestecach (sup. Albert)

07.10. – sobota

14.00 hodž. wosadne popołdne w Hućinje (sup. Albert)

08.10. – 16. njedźela po swjatej Trojicy

11.45 hodž. nutrosc w rozhłosu (sup. Albert)

12.10. – štwórtk

14.00 hodž. wosadne popołdne w Bětej Wodze (sup. Albert)

14.10. – sobota

15.00 hodž. wosadne popołdne w Hodziju (sup. Albert)

15.10. – 17. njedźela po swjatej Trojicy

14.00 hodž. wosadne popołdne w Njeswaćidle (sup. Albert)

22.10. – 18. njedźela po swjatej Trojicy

11.45 hodž. nutrosc w rozhłosu (farar Malink)
14.00 hodž. delnjoserbske kemše w Mosće (farar Hupac)

29.10. – 19. njedźela po swjatej Trojicy

14.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom we Wojerecach (sup. Albert), po tym bjesada

31.10. – reformaciski swjēdžen

9.00 hodž. dwurěčne kemše w Kulowje (sup. Albert / farar Wust)
11.45 hodž. nutrosc w rozhłosu (sup. Albert)
14.00 hodž. sobustawska zhromadźizna Serbskeho ewangelskeho towarstwa w Slepom

01.11. – srjeda

15.00 hodž. wosadne popołdne we Wochozach (sup. Albert)

05.11. – 20. njedźela po swjatej Trojicy

10.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej (sup. Albert)
11.45 hodž. nutrosc w rozhłosu (farar Malink)
13.30 hodž. kemše w Budestecach (sup. Albert)

Dary: W awguscje je so darilo za Serbske ewangelske towarstwo 200 hr a za Pomhaj Bóh 200 hr, 120 hr, 80 hr, 30 hr, dwójce 100 hr a trójce 50 hr. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Serbow

WUDAWAČELEJ: Serbski wosadni zwjazk, Jerjowa/Heringstraße 15, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z. t., Čornobohska/Czornebohstraße 12, 02625 Budyšin/Bautzen

HŁOWNY REDAKTOR: Superintendent Siegfried Albert, Jerjowa/Heringstraße 15, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/481280)

ZAMOLWITA REDAKTORKA: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/600711)

ČIŠĆ: Serbska čišćernja Postvertriebsnummer: F 13145

ZHOTOWJENJE A ROZŠĚRJENJE: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625 Bautzen

PŘINOŠKI A DARY: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00

POMHAJ BÓH wuchadźa měsacnje. Spěchuje so wot Založby za serbski lud. Lětny abonement płaći 16 hriwnow.